

DESPĂRȚĂMÂNTUL ASTRA BISTRIȚA DE LA ÎNFIINȚARE ȘI PÂNĂ LA MAREA UNIRE

MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

Facultatea de Teologie Ortodoxă,
Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
maxim@radiorenasterea.ro

Cuvinte cheie: adunare generală, Grigore Pletosu, asociaționism cultural, Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român

Keywords: General assembly, Grigore Pletosu, cultural associationism, Transylvanian Association for Romanian Culture and Literature of Romanian People

Deși nu a fost unul dintre cele mai active despărțăminte astriste și nu s-a bucurat de o mediatizare asemenea celui vecin, de la Năsăud, despărțământul Bistrițean al Astreii se numără între sectoarele active ale asociațiunii, care s-a remarcat prin consecvență și profesionalism. Din păcate, penuria documentară existentă cu privire la acest subiect (căci momentan nu există un Fond al acestui Despărțământ la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale de la Bistrița), fac imposibilă reconstituirea totală a vieții și activității acestuia.

Cu toate acestea, pe baza informațiilor furnizate de periodicul astrist Transilvania, de periodice locale precum Gazeta Ilustrată de la Bistrița, de anumiți autori care s-au preocupat de istoria Astreii pe aceste meleaguri, dar și de cele câteva documente privitoare la activitatea ei păstrate în Fondul Despărțământului Năsăud al arhivelor citate, am încercat, în paginile de față, să creionăm principalele aspecte care au caracterizat activitatea lui. Momente precum adunarea Generală a Astreii de la 1907, ce a avut loc în localitate, sau altele de acest fel, sunt valorificate în paginile cercetării de față, ce se dorește a fi o restituire istoriografică a activității unui despărțământ activ, dar nedreptățit de istorie.

I. Introducere

Dacă zona Năsăudului a fost destul intens mediatizată în cercetarea istoriografică, atât pentru rolul jucat de către cel de-al doilea regiment de graniță înființat aici în anul 1763¹, cât și pentru emulația culturală pe care a generat-o vreme de mai multe decenii prin intermediul Gimnanzului Grăniceresc năsăudean² și a altor instituții culturale (*Astra*³, *Reuniunea mariană*⁴ etc.), care s-a materializat deopotrivă în realizări culturale prestigioase și în faptul că douăzeci și trei dintre membrii Academiei Române și-au interferat într-un mod mai mult sau mai puțin pregnant destinele cu

---

¹ Al cărui debut a avut în centru, între altele, revolta din 10 mai 1763 de la Salva, condusă de către Tănase Todoran. Pentru mai multe informații, a se vedea: Barițiu 1874; Diaconovich 1904, p. 743; Șotropa 1938, p. 1-72; Șotropa 1940, p. 92, *passim*; Pop 1999; Gheorghită 2004, p. 417, *passim*.

² A se vedea: Șotropa, Drăganu 1913 și Coc 2013, pentru mai multe informații cu privire la istoria acestei școli.

³ Cu privire la istoria acestei instituții și la rolul jucat de ea în zona Năsăudului, a se vedea: Tanco 1981, p. 44-91; Tanco 1984, p. 13-50.

⁴ Pentru mai multe informații privind asociaționismul cultural în această zonă, a se vedea: Pavelea 2005.

teritoriul ei⁵, sau prin aportul adus de năsăudeni la evenimentul Marii Uniri⁶, zona Bistriței, componentă a celeilalte părți a unității geografic-administrative cunoscută astăzi drept județul Bistrița-Năsăud, nu a fost la fel de norocoasă și de privilegiată, acest fapt având la bază mai multe motive.

Pe de-o parte, orașul Bistrița, care ar fi trebuit să se afle în centrul mișcărilor culturale ale zonei a fost multă vreme o cetate locuită de sași⁷, iar instituțiile românești au fost adesea întemeiate în localitățile învecinate lui (un exemplu în acest sens este protopopiatul ortodox al Bistriței, care își va avea sediul în urbe, abia începând cu 1909, când este mutat aici de către Grigore Pletosu)⁸, iar pe de altă parte, aici nu a existat climatul care să favorizeze o dezvoltare atât de diversificată și de multilaterală ca în zona Năsăudului (în mare parte și datorită faptului că românii de aici erau cu precădere ortodocși și nu beneficiau de toate drepturile și de susținerea uniților din zona Năsăudului).

Cu toate acestea însă, mișcări de emancipare culturală, dar și alte activități prin care să se amprenteze și să se dezvolte gena românească au existat aici în epoca modernă, la care ne vom referi, dar și în perioade anterioare acesteia⁹. Asociaționismul cultural va fi astfel prezent în zona Bârgăului și în cea a Blăjenilor, dar și în alte locuri, în vreme ce interesul pentru cultură și școală va cunoaște atât activitatea unor dascăli renumiți precum Pavel Beșia¹⁰, cât și apariția unor instituții precum Gimnaziul Ortodox, inaugurat în anul 1898¹¹. Ce-i drept, în activități precum cele ale *Astrei*, românii din zona Bistriței se vor asocia adesea năsăudenilor, mulți preoți, învățători, medici sau chiar și țărani simpli din zona Bârgăului fiind, de exemplu, regăsiți în lista membrilor Despărțământului Năsăud încă de la înființarea acestuia, din anul 1881¹².

Ulterior, pe măsură ce Bistrița se va româniza, va crește numărul asociațiilor culturale bistrițene și al publicațiilor. De exemplu, perioada interbelică va fi marcată de apariția unor periodice precum *Gazeta Bistriței*¹³, în paginile căreia se vor exprima oamenii de seamă ai vremii.

Cât privește, însă, activitatea despărțământului bistrițean al *Astrei*, asupra căruia ne vom opri în rândurile următoare, ea are ca punct culminant evenimentele din anul 1907, când aici a avut loc adunarea generală a Asociațiunii¹⁴, despre care vom vorbi în cadrul cercetării noastre, evenimente culturale similare petrecându-se însă și cu alte ocazii.

⁵ Despre viața și activitatea lor, a se vedea: Tanco 1984, p. 59-88; Rusu-Sărățeanu 1989, p. 193-207; Tanco 1996; Pavelea 2001, p. 191-245; Prahase 2001, p. 7-139; Mititean 2013a, p. 44-45, 97-98, 239-243; Mititean 2013b, p. 88-89.

⁶ Contribuția lor fiind sintetizată în parte în: Seni 2008, și în: Morariu 2013, p. 135-140.

⁷ Cf. Rădulescu 2008.

⁸ Cf. Văran 2006, p. 28; Vidican 2008, p. 10; Cf. Bocșan, Gârdan, Leb 2011, p. 10.

⁹ Dacă ne gândim, de exemplu, la faptul că zona Bârgăielor a constituit leagănul copilăriei mitropoliților Iacob Stamati (1749-1803) și Gavril Bănulescu Bodoni (1750-1821), iar din zona Monorului s-a ridicat, în cel de-al șaptesprezecelea secol Sfântul Pahomie de la Gledin. Pentru mai multe informații privitoare la viața și activitatea primilor doi dintre ei, a se vedea: Tanco 1998, p. 338-340 și p. 67-68.

¹⁰ Cf. Tanco 1977, p. 216.

¹¹ Se păstrează atât cronici cu privire la inaugurarea lui, cât și cuvântarea rostită de către Pletosu cu prilejul acestui eveniment. A se vedea: Pletosu 1898a, p. 338; Pletosu 1898b, p. 342; Pletosu 1898c, p. 347; Pletosu 1898d, p. 354-355.

¹² Cf. de exemplu: *Consemnarea* 1872, p. 190-191; *Procesu* 1891, p. 343.

¹³ Pentru mai multe informații cu privire la apariția și conținutul ei, a se vedea și Tanco 1998, p. 108-111.

¹⁴ Matei 2005, p. 82; Macavei 2011, p. 44.

Dat fiind faptul că istoria acestui despărțământ a fost marginalizată de istoriografie până acum, vom încerca să-i prezentăm evoluția de la înființarea lui și până la Marea Unire. Demersul nostru este însă unul cu atât mai dificil cu cât, principalele informații privitoare la istoria acestui Despărțământ provin fie din fondul Despărțământului Năsăud din cadrul Direcției Județene a Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, fie din paginile unor periodice precum organul oficial al *Astrei*, *Transilvania*, sau alte reviste locale precum *Revista Bistriței* sau *Revista Ilustrată*, arhivele bistrițene sau cele sibiene, unde se păstrează documente privitoare la întreaga activitate a *Astrei*, nevând un fond ce să cuprindă documente privitoare la subiectul pe care l-am investigat, din motive necunoscute nouă. Cu toate acestea, vom încerca să reconstituim parcursul istoric al acestui Despărțământ care, alături de cel al Bistriței, de cel de la Beclean și de cel de la Teaca, a jucat un rol important în emanciparea culturală a românilor ardeleni.

II. Despărțământul Bistrița al *Astrei* de la înființare și până la Marea Unire

Așa cum am precizat și anterior, spre deosebire de Despărțământul Năsăud, cel bistrițean este unul nedreptățit de istorie căci, pe de-o parte nu există un fond care să cuprindă informații începând cu documentele de înființare și până la ultimele documente emise de către membrii din conducerea lui în Direcția Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor¹⁵, iar pe de altă parte, nu s-a bucurat de atenția istoricilor, singurul care analizează particularitățile activității lui înainte și după Marea Unire fiind Teodor Tanco¹⁶.

Acest fapt nu înseamnă însă că acesta ar fi fost unul cu o activitate săracă sau slabă, ci doar că, din motive necunoscute nouă până acum, izvoarele documentare sunt sărace. Cu toate acestea, pe baza pauperei istoriografii existente și a puținelor liste și rapoarte păstrate în diverse periodice, vom încerca ca în rândurile următoare să reconstituim parcursul acestei unități astriste.

Înființarea acestuia a fost mai târzie decât cea a Despărțământului năsăudean, cauzele fiind multiple. Mai sus-pomenitul istoric le sintetizează într-una dintre lucrările lui astfel: „Două au fost cauzele (pentru care se întâmpinau greutăți) care, prin caracterul lor obiectiv și general, se întâlneau, în toate teritoriile Transilvaniei. Prima era aceea a stratului subțire de intelectuali, fiindcă ei purtau pe umeri sarcinile asociației și erau cei dintâi vizați a deveni membri; iar acești puțini erau în fruntea tuturor acțiunilor și activităților românești, în presă, în Partidul Național Român, în diverse asociații și reuniuni etc.; iar aici, în comitatul Bistrița-Năsăud erau majoritatea încadrați în Reuniunea învățătorilor *Mariana*. A doua era starea materială. La cei 5 florini, taxa de membru, se mai adăugau spesele de participare la adunările generale, cu deplasări la distanțe destul de mari”¹⁷.

Un an al înființării și un document care să ateste acest moment nu există. Nu l-am descoperit nici noi, nici cei care s-au ocupat de acest subiect până acum și nici cei care au studiat istoria Despărțământelor învecinate. Cu toate acestea, în 1888 după ce, cu un an înainte, o parte dintre bistrițeni încercaseră chiar să determine ținerea adunării generale aici¹⁸, găsim Despărțământul deja înființat¹⁹, iar cei de la centru se plâng de proasta comunicare existentă între reprezentanții de la Sibiu și cei de acolo²⁰.

¹⁵ Cf. http://www.arhivelenationale.ro/images/custom/image/Pdf-uri/DJAN-uri/DJAN_Bistrita_fonduri_si_colectii_date_in_cercetare.pdf (Accesat: 23. 05. 2015).

¹⁶ Tanco 1981, p. 44-91; Tanco 1984, p. 13-50.

¹⁷ Tanco 1981, p. 67.

¹⁸ *Partea oficială* 1887, p. 13.

¹⁹ Tanco 1981, p. 68.

²⁰ *Partea oficială* 1888, p. 122.

Cu toate acestea însă, reprezentanții culturii române din spațiul bistrițean vor susține încă dintru început acțiunile astriste. De exemplu, protopopul ortodox al Bistriței, Teodor Buzdug, care rezida în localitatea Prundul Bârgăului, se va afla încă dintru început între membri ei²¹. Documentele consemnează apoi în repetate rânduri contribuția bârgăuanilor, a bistrițenilor din Monor și a altor oameni ai locului la susținerea activităților instituției. De exemplu, în anul 1871, la solicitarea aceluiasi preot, astriștii bârgăuani din Prund vor contribui cu o frumoasă sumă la susținerea bugetului Academiei Române, aflată atunci la începuturi. Zelul cu care părintele i-a îndrumat, dar și eforturile lui, concretizate într-o contribuție în valoare de 5 florini, au avut cu certitudine un rol motivator în cadrul acestui demers²².

Mai târziu, în anul 1884, alături de alte contribuții, preotul Pavel Beșia din aceeași localitate, va sprijini cu 3 florini înființarea școlii de fete a Asociațiunii de la Sibiu, fiind gratulat pentru aceasta de către cei din conducerea instituției, și menționat în paginile revistei *Transilvania*²³. Nu știm dacă dragostea pentru zona Năsăudului sau o eroare tipografică îl fac pe acesta să figureze și în anul 1891 printre membri Despărțământului năsăudean²⁴, în condițiile în care, la 3 ani de la înființarea celui de la Bistrița, deja se regăsesc în lista membrilor lui nume cunoscute precum cele ale preoților ortodocși Alexandru Silași și Simion Monda, protopopi de Bistrița²⁵, al pomenitului Teodor Buzdug, sau nume ale unor preoți uniți din satele din cealaltă parte ale zonei Bistriței, precum Vasile Onigașu, preot în Monor, David Rusu, paroh în Șieu, Chiril Deac, preot în Șieuț²⁶.

La început, cu prilejul înființării Despărțământului, petrecut cel mai probabil în anul 1888, astriștii năsăudeni i-au ajutat pe bistrițeni să întrunească numărul de membri necesar în vederea înființării²⁷. Acest fapt explică de ce uneori anumiți membri marcanți ai zonei năsăudene figurau și la Bistrița și la Năsăud pe listele publicate în paginile periodicului *Transilvania*. De altfel, această situație se va prelungi și la începutul secolului XX²⁸. Cu timpul, colaborarea dintre cele două despărțăminte va rămâne una bună, fapt dovedit de prezența bistrițenilor la Adunarea Generală ținută la Năsăud în anul 1893, unde vor fi validați între membri ordinari și preoții ortodocși Ioan Dologa din Tiha Bârgăului²⁹ și Simeon Monda din Bistrița Bârgăului (cel din urmă deja cunoscut în cadrul Asociațiunii)³⁰.

La doi ani după înființare, în anul 1890, are loc rearondarea Despărțământului, Bistrița primind numărul XXII între subunitățile astriste. De asemenea, în ședința din 28 iulie 1891 are loc și înnoirea conducerii, fiind ales președinte Garvil Manu, vicepreședinte Garvil Tripon, secretar Demetriu Ciuta, controlor Alexandru Silași și membru ai comitetului central Iacob Morar, Eliseu Dan, George Curteanu și Chiril

²¹ Trifoiu 1998, p. 52.

²² *Consemnarea* 1872, p. 190-191.

²³ *Scola superiora* 1886, p. 64.

²⁴ *Procesu* 1891, p. 58.

²⁵ *Procesu* 1891, p. 343.

²⁶ *Procesu* 1891, p. 279-280, 343-344.

²⁷ Tanco 1981, p. 68.

²⁸ Astfel, de exemplu, în anul 1910, preotul greco-catolic Valeriu Vertic de la Mocod va figura și între membrii Despărțământului Bistrițean și între cei ai Năsăudului, iar comuna pe care el o păstorea aparținea Despărțământului Năsăudean. Cf. *Consemnarea* 1910, p. 212, 224; Morariu 2012, p. 177.

²⁹ Naghiu 1937, p. 524.

³⁰ Naghiu 1937, p. 526.

Deac³¹. Unii dintre ei erau deja nume cunoscute în peisajul cultural al vremii, în vreme ce alții aveau să devină (de exemplu, Ciril Deac va deveni vicar al Rodnei și va fi urmașul lui Ioan Pop la conducerea Despărțământului Năsăudean, pe care îl va păstori până la moartea lui, în anul 1911). Astfel de rearondări vor mai avea loc și ulterior, când, de exemplu, în anul 1914, va fi ales director al despărțământului Alexandru Pop³², iar secretar Victor Moldovan, unul dintre politicienii de seamă ai perioadei interbelice pe care i-a dat zona Bistriței³³.

Activitățile culturale ale Despărțământului Bistrițean vor fi reliefate cu precădere în cadrul adunărilor anuale ale acestuia, care se vor ține până în anul 1914, când va exista o pauză pricinuită de război, vor fi mediatizate în periodice precum *Revista Bistriței* și în cadrul cărora se va analiza modul în care s-au împlinit obiectivele propuse și se vor propune strategii noi³⁴.

Punctul culminant al activității instituției din toată perioada de dinaintea Unirii îl va constitui însă, apodictic, Adunarea Generală a Asociațiunii, desfășurată la Bistrița. Amânată în anul 1887 de către cei de la Sibiu, ea se va ține aici peste două decenii și va fi intens mediatizată, cu precădere în presa astristă³⁵. Invitația bistrițenilor va fi acceptată în data de 17 iunie, iar adunarea se va ține în luna septembrie³⁶.

Atunci, în oraș vor poposi Andrei Bârseanu și Iosif Sterca Șuluțiu, împreună cu o serie de reprezentanți de seamă ai *Astrei* sibiene. În cadrul Adunării va fi ales noul comitat central, în frunte cu Iosif Sterca Șuluțiu și cu Andrei Bârseanu (ca vicepreședinte)³⁷, se vor discuta diferite statute ale unor asociații culturale, dar și cel al Despărțământului Bistrița, și vor fi susținute două conferințe în data de 2 septembrie, respectiv cea a lui Octavian Goga, intitulată *Țăranul în literatura română* și cea a lui Grigore Pletosu, intitulată *Creșterea națională*³⁸.

După adunarea generală, adunările cercuale se vor ține regulat până în anul 1914, oamenii de cultură ai zonei și intelectualii satelor vor ține, ca și până atunci, conferințe populare³⁹. În acel an, adunarea cercuală va avea loc la Bistrița, și se vor face o serie de planuri cu scopul dinamizării activităților astriste⁴⁰. Ulterior, din pricina războiului, după cum se va întâmpla și în Despărțământul Năsăud, următoarea adunare a

³¹ *Revista Ilustrată*, anul V, nr. 14, Bistrița, 1902, p. 160, după Tanco 1981, p. 68.

³² *Revista Ilustrată*, anul V, nr. 14, Bistrița, 1902, p. 160, după Tanco 1981, p. 82.

³³ Vezi: Moldovan 2013, pentru mai multe informații cu privire la viața și activitatea lui.

³⁴ A se vedea: Tanco 1981, p. 70-82, pentru o prezentare amplă a acestora.

³⁵ *Prelegerile populare* 1908, p. 87; *Procesu* 1907, p. 211; *Tabloul* 1908, p. 88; Sterca-Șuluțiu 1909, p. 315. Unii dintre participanți își vor aminti și la câțiva ani după aceea de cele petrecute la Bistrița: *Mijloacele* 1911, p. 362.

³⁶ Matei 2005, p. 82.

³⁷ Matei 2005 p. 84; Cf. Macavei 2011, p. 44.

³⁸ Matei 2005, p. 84; Cf. Morariu 2015, p. 192.

³⁹ De exemplu, în anul 1908, Victor Onișor va susține conferința intitulată: *Nuveliști români din zilele noastre*, în Tanco 1981, p. 79.

⁴⁰ „Despărțământul Bistrița al *Astrei* și-a ținut adunarea cercuală în Bistrița, fiind de față peste 500 de asistenți: cărturărime, meseriași și țărani. Din raportul despre activitatea despărțământului, de la 1 ianuarie 1914 încoace se vede că, la 28 februarie 1914 comitetul cercual și-a făcut un plan frumos de acțiune, împărțind despărțământul în secții și nuind pentru fiecare secție câte un delegat, cu toții 9, care să țină prelegeri populare comune și să angajeze și alți prelegători.... În anul 1914 și de atunci încoace, adunarea Despărțământului nu s-a mai putut ține până în 13 iulie 1919 și activitatea Despărțământului a stagnat. Despărțământul are 21 de agenturi în comune. Cu ocazia adunării s-au înscris: 1 membru fondator, 3 membri pe viață, 50 membri activi și 9 membri ajutători. Director a fost ales dr. Dionisiu Vaida, protopop; totodată s-a constituit comitetul cercual în întregime”, în *Transilvania*, nr. 5-9/1920, p. 30, 550.

cercului de după unire va fi cea de la Salva, din anul 1919⁴¹. După unire însă, *Astra* bistrițeană va reveni cu forțe proaspete, iar numărul mare de membri pe care îi va avea în anul 1919 va constitui, între altele o dovadă că și pe durata conflagrației, aici s-a desfășurat o activitate susținută⁴².

III. Concluzii

Analizând cele prezentate până acum în cadrul materialului nostru, observăm că, deși a întâmpinat inițial anumite dificultăți, despărțământul bistrițean al *Astrei* s-a dovedit unul activ, membrii lui contribuind prin intermediul conferințelor populare și a celorlalte activități desfășurate la conservarea românismului în rândul populației românești din acest spațiu.

Buna colaborare dintre oamenii locului și presa românească locală, care a mediatizat cu conștiinciozitate activitățile desfășurate de către instituția pomenită s-a dovedit un atu, care a crescut vizibilitatea și prestigiul ei în acele locuri, dar și încrederea oamenilor zonei în ea, fapt dovedit de creșterea constantă a numărului de membri. Ca și în cadrul despărțământului învecinat de la Năsăud⁴³, preoții au jucat și aici un rol important în susținerea activităților astriste și în mediatizarea lor. Spre deosebire de acele locuri însă, preoții din despărțământul cercetat erau cu precădere ortodocși, în special în zona Bârgăului.

Un moment culminant în istoria acestei agenturi astriste l-a constituit, după cum am arătat, desfășurarea în anul 1907, a adunării generale a asociației la Bistrița⁴⁴, evenimentul reunind în urbe elita astristă a vremii din întreg spațiul transilvan și motivându-i pe bistrițeni să dinamizeze activitățile întreprinse.

În concluzie, putem afirma că în ciuda faptului că nu s-a bucurat foarte mult de atenția cercetătorilor, Despărțământul Bistrița al *Astrei* a fost unul important în peisajul cultural al vremii sale, iar activitățile lui s-au constituit în elemente care au contribuit la conservarea identității naționale și emanciparea culturală a românilor de aici.

Bibliografie

Barițiu 1874	– G. Barițiu, <i>Istoria regimentului alu II romanescu granitariusu transilvanu</i> , Brasiovu, 1874.
Bocșan, Gârdan, Leb 2011	– N. Bocșan, G. -V. Gârdan, I. -V. Leb (ed.), <i>Andrei Șaguna – corespondența</i> , vol. IV, Cluj-Napoca, 2011.
Coc 2013	– A. D. Coc (coord.), <i>Monografia Colegiului Național „George Coșbuc” din Năsăud la 150 de ani de istorie (1863-2013)</i> , Cluj-Napoca, 2013.
Consemnarea 1872	– <i>Consemnarea contribuțiilor la fondulu academiei</i> , în <i>Transilvania</i> , V, 16, 15 Augustu, 1872, p. 180-195.
Consemnarea 1910	– <i>Consemnarea membrilor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”</i> . <i>Starea de la 10 August 1910</i> , în <i>Transilvania</i> , XLI, 4, Iulie-August, 1910, p. 205-227.

⁴¹ A se vedea: Morariu 2014a, p. 21-25; Morariu, 2014b, p. 46-50, pentru documentele privitoare la acel eveniment.

⁴² Cf. *Consemnarea* 1919, p. 76.

⁴³ Cf. Morariu 2012, p. 173-183; Morariu 2013, p. 135-140.

⁴⁴ Matei 2005, p. 82; Macavei 2011, p. 44.

- Consemnarea 1919 – *Consemnarea membrilor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”. Starea de la 10 August 1919, în Transilvania, L, 1-12, Ianuarie-Decembrie, 1919, p. 70-82.*
- Diaconovich 1904 – C. Diaconovich, *Enciclopedia Română, publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, tomul III, Sibiu, 1904.
- Macavei 2011 – E. Macavei, *Asociațiunea Astra și adunările generale (1861-2011)*, Sibiu, 2011.
- Mihai 2004 – G. Mihai, *Încă o istorie a regimentului de graniță de la Năsăud*, în *ArhSom*, III, 3, 2004, p. 417-438.
- Mijloacele 1911 – *Mijloacele de propagandă literară și culturală ale „Asociațiunii” și dezvoltarea lor*, în *Transilvania*, 4, Iulie-August, 1911, p. 350-371.
- Mititean 2013a – I. Mititean, *Liceul grăniceresc năsăudean în vârful peniței*, Cluj-Napoca, 2013.
- Mititean 2013b – L. Mititean, *Iuliu Moșil la Năsăud*, în *Astra năsăudeană*, I, VIII, 2, 28, Decembrie, 2013, p. 88-89.
- Moldovan 2013 – V. Moldovan, *Memoriile unui politician din perioada interbelică*, în vol. ed. M. G. Buta, A. Onofreiu, Cluj-Napoca, 2013.
- Morariu 2012 – I.-M. Morariu, *„Astra” și preoții năsăudeni de la începutul secolului XX și până la Marea Unire*, în *ArhSom*, III, 11, 2012, p. 173-183.
- Morariu 2013 – I.-M. Morariu, *Preoții aștrști năsăudeni și Marea Unire*, în *ArhSom*, III, 12, 2013, p. 135-140.
- Morariu 2014 – I.-M. Morariu, *Un document important despre adunarea Despărțământului Năsăud al „Astrei” din anul 1919. Partea a II-a – raportul general al Despărțământului*, în *Pisanii Sângeorzene*, III, 4, 20, Aprilie, 2014, p. 46-50.
- Morariu 2015 – I.-M. Morariu, *Activitatea protoiereului și profesorului Grigore Pletosu ca președinte al Secțiunii școlare a „Astrei” (1902-1911)*, în vol. coord. A. Macavei, R. D. Pop, *Consemnări despre trecut. Societate și imagine de-a lungul timpului*, Cluj-Napoca, 2015, p. 187-198.
- Naghiu 1937 – I. Naghiu, *Adunările generale ale „Astrei” la Năsăud*, în *ArhSom*, 20, 1937, p. 515-527.
- Pamfil 2005 – M. Pamfil, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, Sibiu, 2005.
- Partea oficială 1887 – *Partea oficială*, în *Transilvania*, XVIII, 1-2, 1-15 Ianuarie, p. 5-21.
- Partea oficială 1888 – *Partea oficială*, în *Transilvania*, XIX, 15-16, 15-30 Aprilie, 1888, p. 120-130.
- Pavelea 2001 – T. Pavelea, *Năsăudul, repere istorice și culturale*, Bistrița, 2001.
- Pavelea 2005 – T. Pavelea, *Societăți culturale năsăudene*, vol. 1, Bistrița, 2005.

- Pletosu 1898a – G. Pletosu, *La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocasiunea sfințirii școlei confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița*, în *Telegraful Român*, XLVI, 84, 4/16 August, 1898, p. 338.
- Pletosu 1898b – G. Pletosu, *La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocasiunea sfințirii școlei confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița*, în *Telegraful Român*, XLVI, 85, 8/20 August, 1898, p. 342.
- Pletosu 1898c – G. Pletosu, *La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocasiunea sfințirii școlei confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița*, în *Telegraful Român*, XLVI, 86, 11/23 August, 1898, p. 347.
- Pletosu 1898d – G. Pletosu, *La deschiderea unei școle. Cuventare rostită de protopresbiterul on. Greg. Pletosu, profesor gimnasial în Năseud, cu ocasiunea sfințirii școlei confesionale gr.-orientale din Borgo-Bistrița*, în *Telegraful Român*, XLVI, 88, 18/30 August, 1898, p. 354-355.
- Pop 1999 – I. Pop, *Istoria Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud*, Seria „Historica”, Cluj-Napoca, 1999.
- Prahase 2001 – M. Prahase (coord.), *Studii și cercetări etnoculturale*, vol. II – „Spiritualitate năsăudeană: Academicienii”, Bistrița, 2001.
- Prelegerile poporale* 1908 – *Prelegerile poporale ținute în cursul anului 1907*, în *Analele ASTRA*, II, Aprilie-Iulie, 1908, p. 82-90.
- Procesu* 1891 – *Procesu verbalu alu comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura românp și cultura poporului român, luat în ședința dela 12 Octombrie n. 1891*, în *Transilvania*, XXII, 11, 15 Novembre, 1891, p. 342-345.
- Procesu* 1907 – *Proces verbal luat în ședința festivă a Secțiunilor științifice literare, ținută în Bistrița 22 Septemvrie st. n. 1907*, în *Analele ASTRA*, 4, Octomvrie-Decemvrie, 1907, p. 208-215.
- Rădulescu 2008 – G. Rădulescu, *Bistrița, o istorie urbană. Orașul medieval*, Bistrița, 2008.
- Rusu-Sărățeanu 1989 – I. Rusu-Sărățeanu, *Academia Română și mișcarea culturală din ținuturile Bistriței și Năsăudului*, în *FI*, VI, 1989, p. 193-207.
- Scola superiora* 1886 – *Scola superiora de fetite din Sibiu*, în *Transilvania*, XVII, 7-8, 1-15 Aprilie, 1886, p. 64-65.
- Seni 2008 – I. Seni, *Năsăudenii și Marea Unire*, Cluj-Napoca, 2008.
- Sterca-Șuluțu 1909 – I. Sterca-Șuluțu, *Cuvântul de deschidere al prezidentului „Asociațiunii” în ocazia adunării plenare a secțiilor în 1909*, în *Transilvania*, XL, IV, Octombrie-Decembrie, 1909, p. 315-316.
- Șotropa 1938 – V. Șotropa, *Înființarea graniței militare năsăudene 1762*, în *ArhSom*, 24, 1938, p. 1-72.
- Șotropa 1940 – V. Șotropa, *Comandanții regimentului grăniceresc năsău-*

- dean”, în *ArhSom*, 28, 1940, p. 92-101.
- Șotropa, Drăganu 1913 – V. Șotropa, N. Drăganu, *Istoria școalelor Năsăudene*, Năsăud, 1913.
- Tabloul 1908 – *Tabloul general despre starea și activitatea despărțămintelor în anul 1907*, în *Analele ASTRA*, II, Aprilie-Iulie, 1908, p. 80-95.
- Tanco 1977 – T. Tanco, *Pavel Beșia regăsindu-și vocația*, în vol. ed. Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bistrița-Năsăud, *Virtus Romana Rediviva*, vol. 3 – *Rădăcini adânci*, Bistrița, 1977, p. 59-88.
- Tanco 1981 – T. Tanco, *Astra în despărțămintele Năsăud, Bistrița, Beclean și Teaca de la înființare până la unire*, în vol. ed. Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bistrița-Năsăud, *Virtus Romana Redidiva*, vol. VI – *Memoria istoriei*, Bistrița, 1981, p. 13-50.
- Tanco 1984 – T. Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. V – *Memoria prezentului*, Bistrița, 1984.
- Tanco 1996 – T. Tanco, *Academicienii năsăudeni și bistrițeni*, Cluj-Napoca, 1996.
- Tanco 1998 – T. Tanco, *Dicționar literar (1639-1997), al județului Bistrița-Năsăud. Autori – Publicații – Societăți*, Cluj-Napoca, 1998.
- Transilvania* Trifoiu 1998 – N. Trifoiu, *Năsăudenii și începuturile „Astrei”*, în *Almanah cultural-științific „Virtus Romana Rediviva”*, 3, 1998, p. 48-54.
- Văran 2006 – D. Văran, *Instituția protopopiatului ortodox al Bistriței reflectată în documentele create*, în *RB (S.N.)*, 2006, p. 26-32.
- Vidican 2008 – A. Vidican (coord.), *Protopopiatul ortodox român Bistrița monografie*, Bistrița, 2008.

Bistrița Department of *Astra* from the Foundation and until the Great Union

Abstract

Although it was not one of the most dynamic departments of the Transylvanian Association for the Romanian Culture and Literature of Romanian People *Astra*, and its activity wasn't disseminated as the Năsăud one, Bistrița Department of *Astra* is an active section of it, which was characterized by consequence and professionalism. Unfortunately, the lack of documents about its history (because, for example, nowadays it doesn't exist a fond of it at the Bistrița Department Direction of the National Archives), constitutes a big problem in the research of the subject.

Despite of that, using information provided by reviews like *Transilvania* from Sibiu (the official review of *Astra*), *The Illustrated Newspaper* from Bistrița, but also from some authors who investigated the history of *Astra* in the area of Bistrița-Năsăud county, we will try there to emphasize the most important moments from its history (like, for example, the General Assembly from 1907).